

1. Drejeri / Chr. / Diff. de Conver-
sione Iudaeorum, Regiomonti
1691.
2. Eckstein / Gottlieb / Summi Dei
Magnatissimum, ex Genes. III.
v. 22. contra Iudaeos, Wittenbergae
1685.
3. Edzardi / Sebast. / Diff. ex Philo-
logia Hebraica, Wittenbergae
1695.

18

VERITAS
IN
INJUSTITIA
DETENTA,
DISSERTATIONE

Ad Locum Apostoli, Rom. I. vers. 18.
EXCUSSA & DILUCIDATA.

Quam
DEO BENIGNE ANNUENTE,
CONSENTIENTE R. FACULTATE THEOLOGICA,
PRÆSIDE

JOANNE FECHTIO,

D. & P.P. CONSISTORII SER. DUCIS CONSILI-
ARIO & DISTR. ROSTOCH. SUPERINTEND. FAC.
THEOL. SENIORE,

PRÆCEPTORE SUO FIDELISSIMO & ÆTATEM
VENERANDO,

Æquis differentium judiciis examinandam
proponet.

AD DIEM AUGUSTI MDCCX.

JWARUS HILARII BARFOTH,

SCANIA-SVECUS,
PHILOSOPHIÆ CANDIDATUS.

ROSTOCHII,
Typis NICOLAI SCHWIEGEROVII, Amplif. Sen. Typogr.

15

Reverendissimo in CHristo Patri,

VIRO

*Magnifico, Summe Reverendo atque
Excellentissimo*

**DOMINO,
DNO. MATTHIÆ
STEUCHIO,**

Doctori Theologo, de universâ Christi Ecclesia
immortaliter merito,

Diecef. Scaniae & Blekingiae

EPISCOPO,

Academiae item Carolinae

PRO - CANCELLARIO

eminentissimo,

Consistoriiqve Ecclesiastici

PRÆSIDI

gravissimo,

DNO. PATRONO & MÆCENATI
suo magno,

omni filiali submissione ad cineres usque colendo,
prosequendo.

Nec non
VIRIS Plurimum Reverendis atq; Doctissimis,
DNN.

DN. ELIÆ WETRING, Pastori
in Ingelstorp & Walleberga.

DN. M. JONÆ FILENIO, Pastori
in Kidpinge.

DN. CAROLO DAHLGREEN, Pastori
in Herresta & Ingelsta.

DN. M. MICH. SVENONIO, Pastori
in Löderup & Hörup.

DN. JOS. BOLMSTADIO, Pastori
in Tröde & Spiudstorp.

DN. OLAO HINDBECH, Pastori
in Qvårresta & Smidstorp.

DN. HENR. BARFOTH, Pastori
in Destvörehy & Benesta.

DN. JANO SOMMAR, Pastori
in Soby.

DN. MICHAELI SODE, Pastori
in Hammehög & Hanuåh

DN. ERICO TENGSTEDT, Pastori
in Ullstorp & Bollerup.

DNN. Fautoribus & respective Fratribus omnihonoris
& amoris cultu atatem devenerandis,

Dissertationem hanc Theologicam

Tanquam grati animi monumentum, in sui suorumque studiorum promovendotum,
ulteriorem commendationem & benevolam, B. Parentis HILARI BARFOHDII
Territorii Ingelstadiani Praepositi per complures annos vigilantissimi, recor-
dationem, cum omnigena in Domino, aeterno Rege nostro, felicitatis voto

Humillime & officiosissime offert ac consecrat

JW. HIL. BARFOTH,

Tandem

VIRO

Plur. Reverendo atque Doctissimo

DOMINO,

DNO. PETRO

JWARI,

Illustris

L. B. GEORGII GYLLENSTIERNA,

Legionis Equestris Pastori meritissimo, nec non ad
Ædem D. Mariæ Eustadii Comministro
vigilantissimo,

*Dn. Fautori atque Avunculo, quavis
animi veneratione jugiter pro-
sequendo,*

Chartaceum hocce munusculum,

in

*Pie, observantia testificationem
sacrum cupit*

JW. HIL. BARFOTH,

DE VERITATE
NOTITIARUM NATURALIUM,
IN HOMINE IMPIO EXISTENTIUM,
DISSERTATIO.

§. I.

Um per lapsum primorum nostrorum parentum vires hominis in cognoscendis rebus Divinis aut amissas penitus aut corruptas & infirmatas esse, in Ecclesia, quæ à Romana superstitione secesserat, omnium consensu constaret, de eo, quod residuum mansisse, sive in iis, quæ ad primam, sive quæ ad secundam Decalogi tabulam spectabant, plerorumque confessione patebat, graves statim ab exordio controversiæ sunt enata.

§. II. Ut verò fieri plerumque solet, vel in defectu peccatum est, vel in excessu. Et ut de iis nunc viribus tantum dicamus, quæ ad primæ tabulæ eam partem pertinent, quæ Notitiæ DEI rerumque Divinarum nomine vulgò veniunt, his vel robor attributum à quibusdam est majus, quam quale Divini verbi auctoritas permittit; quo Pelagiani & Semi-Pelagiani & Synergistæ & Naturalistæ pertinent, de quibus agendi nulla nobis nunc est intentio; vel vires naturales infra illum statum depressæ sunt, quem sacrarum literarum tenor iisdem admittit. De quibus tamen ipsis non sciendum omnem objecti sui latitudinem disquisitioni sumus, sed juxta id tantum, quod ad notitiarum de DEO naturalium indolem & qualitatem internam pertinet, earum nempe veritatem nunc tantum indagando. Dari enim ejusmodi de DEO notitias, quæ ex meris naturæ principiis hauriantur, adversus Socinianos aliosque, vitandæ prolixitatis causa supponemus. Ut adeo citra omnem ambagem quærat: an notitiæ de DEO natura-

A

les,

les, in quocunqve existant, etiam in homine impio & irrogenito, sint vera? Sanctifica nos, ô DEus, in veritate, quia verbum tuum veritas est!

§. III. Locus, quem fundamenti loco tractationi nostræ substernimus, Pauli effatum est, Rom. I. 18. Ἀπαλύθειαι γὰρ ὀργῆ τοῦ θεοῦ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀσεβείας καὶ ἀδικίας ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. *Manifestatur enim ira DEI de celo super omnem impietatem & injustitiam hominum, veritatem in injustitia detinentum.*

§. IV. Cum scopus noster non sit, diffusam circa præsens oraculum exegesis instituire, sed tantum vim verborum: τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχειν, *veritatem in injustitia detinere*, studiosius considerare, supponimus, tanquam apud omnes interpretes extra dubitationem positum, scopum totius Epistolæ Apostolicæ esse, ostensa ex lege salutem consequendi impossibilitate, comprobare, nihil aliud relinqui, quam sola in Christum fide iustitiam & salutem expectandam esse. Si enim operari salutem nullo modo possimus, ad gratiam esse confugiendum, quæ verò ob iustitiam Divinam, cui ob peccatum satisfaciendum prius fuerit, non nisi per fidem in Christum obtingere possit. Ceu hæc totidem fere verbis leguntur Rom. III. 23. f.

§. V. Id ut majori virtute comprobaret Paulus, ostendendum ei fuerat, neminem hominum in universo mundo legem Divinam implere posse. Id inde probat, quia ira DEI manifestata sit de celo super omnem impietatem hominum, neminem igitur hominum esse, quin peccet & legem transgrediatur. Quo pacto manifestetur, (præsentis tum temporis, non præteriti notione) variæ sunt, illustrantes se potius, quam sibi adversæ sententiæ. Placet nobis *Scho-meri* nostri, acutissimi certè ingenii interpretis, qui revelationem hanc iræ opponi ait temporibus ignorantæ, quorum in hoc ipso argumento fit mentio, in allegato c. III. v. 25. clarius verò Act. XVII. 30. Ut adeò sensus sit, cum antea peccatorum atrocitas & universalitas, quippe in temporibus ignorantæ, tam manifesta omnibusque nota non fuerit, nunc in prædicando de celo, è quo venerit Evangelii auctor, Evangelio longe apertissimam fieri. Non quod Evangelium iram DEI prædicet, sed quod summam fidei Evangelicæ necessitatem prædicando longè manifestissimum fiat, fieri non posse, quin omnes o-

mnino

minimo homines peccatores sint & iræ pariter Divinæ atque æternæ damnationi obnoxii. Ad tempora ignorantiz respici, ait pariter *Flacius*; manifestari iram DEI præcipue per prædicationem Evangelicam, *Gerhardus*.

S. VI. *Impietatem* plerique de peccatis contra primam, *injustitiam* de peccatis contra secundam Decalogi tabulam commissis interpretantur, *Schmidius* vocem unam alteri per *ἐπιχρησιν* adhibitam esse opinatur, quæ sententia per id probabilis redditur, quod mox eadem vox *adversus* & injustitiam & impietatem includat: *veritatem in injustitia detinent*. Nominat verò impietatem & injustitiam, species vitiorum grandiores pro *ἀμαρτήσιν* generatim dictis ponens, quia mox, in quæ enormia scelera & flagitia profusi fuerint passim gentiles, enarrare vellet.

S. VII. Jam verò hæc ipsa peccata exaggerat Apostolus amplius per id, quod ejusmodi peccatores *veritatem in injustitiâ detinuerint*, id est, sciverint, se male agere & tamen male egerint, Gentiles præcipue respiciendo. Hos enim meliora scivisse sequenti statim versu immoto argumento probat. Quod quia extra dubitationem positum est, fusc de eo dici nihil attinet. Ut verò verborum Apostolicorum: *veritatem in injustitiâ detinent*, virtus evidentior fiat, rem totam certis propositionibus includemus.

PROPOSITIO PRIMA.

Veritas detenta est ex ipso verborum sono notitia veritatis animo comprehensa.

S. I.

Detinere enim est complecti & ita quidem complecti, ut teneas quasi captivum. Non autem ulla ratio excogitari potest, quo pacto veritatem intra animum complecti & tenere & tamen ejus notitiam habere non queas. Igitur τὸ κατέχειν τὴν ἀλήθειαν est veritatem quidem novisse, & intra animum suum, naturâ ipsâ dictante, sentire, sed vim tamen ejus & dictata suppressere, nec aliter se gerere, ac si veritatem nullam haberes, nec illa, quid agendum tibi sit, vel aperiret, vel ad illud te sollicitaret atque duceret. De notitia enim

A 2

enim

enim rerum ad vitæ praxin spectantium sermonem potissimum Apostolo esse, ex vitiorum, quæ fugienda esse dictaverat natura, exemplis est manifestum. Rem ita sese habere, ex primo hujus loquelæ conceptu, quamprimum illa auditur, unde verborum quorumlibet significatio dependet, evidenter elucescit.

§. II. Jam secundo idem comprobatur locus profusus parallelus, Rom. II. 14. 15. Ubi lex dicitur inscripta in cordibus gentilium, iisdem, quid faciendum sit, quid fugiendum, non dictans tantum, sed præcipiens. At quomodo lex animo hominis inesse, eademque præcipere potest, nisi homo noverit, quid præcipiat? Quomodo violata lege cogitationes hominis sese vel accusare vel excusare possunt, si homo ignoret, quid lex vel dictaverit, vel præceperit? Res est tam evidens, ut rationem ipsam in dubium vocaturus sit, qui eandem negaverit. Jam autem idem profusus sunt, legem bona præcipientem inscriptam esse cordi & tamen bene non agi, ac veritatem in injustitiâ detineri.

§. III. Tertiò ipse Apostolus in sequentibus versibus ad finem usque capitis cognitæ hujus veritatis toties mentionem facit, ut oculis carere videatur, qui eâ de re amplius dubitet. Quæ manifestior explicatio est verborum: *veritatem in injustitiâ detinent, quam illa, quæ ab Apostolo versu statim 21, subjicitur: cognoscentes DEum, ut DEum non glorificaverunt?* Cognoscentes, inquit. Quid porro clarius, quam τὸ γνωστὸν τῆς Θεῶς, id quod cognoscitur de DEO, manifestum esse in gentilibus, DEum enim hoc ipsis revelasse. Non tantum dicit, cognoscere gentiles ea, quæ sunt de DEO, sed manifestum esse, quod cognoscant. Quis dere manifestâ dubitare possit? Porro gentiles *mutarunt veritatem in mendacium*, v. 25. Qui verò mutat vinum in acetum, is cognoverit ante vinum necesse est. Denique concludit totum caput Apostolus: gentiles *ἠγνοῦντες δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, dum cognoverint justitiam DEI*, tamen ea patrasse contra propriam conscientiam & conscientiam, quæ justitiæ è diametro essent adversa. Quid verò clarius est, quam ipsa litera?

§. IV. Accedit denique uni versæ Ecclesiæ nostræ in omnibus singulisque ejus doctoribus consensus, qui uno ore de Notitia DEI naturali ab Apostolo hic agi contendunt. Quorum nomina allegare foret frustraneum.

PROPO-

PROPOSITIO SECUNDA.

Hanc verò veritatis notitiam non falsam, sed veram, imò verissimam esse, iisdem argumentis docetur.

S. I.

Præmitto verba *D. Sebastiani Schmidii*, qui dissertationem de quæstione: quæ, qualis & quanta sit Theologia naturalis in statu corruptionis? Gvelferbyti editâ anno MDCXC hunc in modum exorditur: *Sunt, qui licet notitiam sive Theologiam naturalem non negent, nec negare possint, nimis tamen ipsa illis sordet, eamque omninò falsam esse dicunt, si in se consideretur. E.g. Quando homo non renatus ex principiis Theologiae naturalis asserit, esse DEUM, esse aeternum, invisibilem, &c. honestum esse & æquum, honorare Parentes, &c. tum omnia hæc & singula esse falsissima. Rationem hanc reddunt, quod sint conceptus & notiones hominis non renati. Sententia e contra orthodoxorum Theologorum hæc est, quod Theologia naturalis in se considerata sit vera, præstans & illustris. Hæc ille.*

S. II. Jam verò, quibus argumentis probatur, dari in homine gentili notitias de DEO naturales, iisdem ipsis quoque probatur, eas esse veras. Illa verò in tres syllogismos contrahit idem *Schmidius*, quos suismet pariter verbis hic adponemus. Primò: quicquid in se consideratum, & ut est in ipsis gentilibus, expressè in Scripturâ vocatur veritas & scientia, id verum est, non autem falsum. Atqui notitia DEI naturalis. Ergo. Deinde: quicquid, ut est scriptum in cordibus gentilium, est opus legis, habet testimonium conscientie propriæ, potest accusare & excusare, idque in die extremi iudicii, quando DEUS judicabit occulta hominum & ita quidem, ut gentiles propterea inexcusabiles sint, id omninò verum est. Atqui notitia de DEO naturalis. Ergo. Denique: Quæcunque doctrina est *ἡ ἀληθινή τῆ δικαιοσύνης τῆ θεῆς*, cognitio justitiæ DEI, illa est vera, non falsa. Atqui doctrina de notitia DEI naturali. Ergo. Stringunt universa hæc argumenta ita, ut impossibile sit, assensum iisdem non adponi, nisi studio offundere luci tenebras & soli nebulam obducere velis. Quomodo enim falsa notitia veritatis nomine venire potest? Quomodo falsa DEI notitia à DEO in corda scribi?

A 3

Quomodo

Quomodo opus legis & falsa notitia conscientiæ propriæ testimoni-
um perhibere bene & male factorum? Quomodo accusare & excusare,
etiara in extremo die? Quomodo falsa notitia justitiæ DEI cognitio
esse potest?

§. III. Probatur verò id secundo ex ipsâ veritatis definitio-
ne. Verum enim est, quod ab intellectu ita concipitur, ut extra in-
tellectum revera est, seu existit. Vera igitur notitia est, cum notitia
convenit cum reipsâ conceptâ, seu cum talis est de reipsâ in animo
idea, qualis est res extra animum ipsa. Utpote cum hominem con-
cipio tanquam animal ratione præditum, verus est hominis con-
ceptus, vera notitia. Cum virum divitem concipio tanquam opi-
bus, pecuniâ, prædiis abundantem, verus est conceptus, veraque no-
titia. Cum DEI justitiam concipio tanquam motum, suum cuique
tribuentem, verus est conceptus, veraque notitia. Cum omnipotentiam
Divinam concipio tanquam vim, mundum & omnia ποιήματα
τῆς κόσμου, opera mundi ex nihilo producendâ, verus est conce-
ptus, veraque notitia. Neque veritatem impedit, sive rem totam, prout
in se est, concipiam, sive quoad partem tantum aliquam, quorum
ille conceptus adæqvata rei notitia appellatur, hic inadæqvata, u-
traque tamen vera. Sicut verus est conceptus, cum DEum concipio
tanquam omniscium & cum concipio tanquam omnes singulasque in
se perfectiones habentem. Ex quo ultrò consequitur, notitiam illam,
quæ conceptus de DEo rebusque Divinis format, prout illi in DEo
revera sunt, necessario veram esse.

§. IV. Probatur tertio ab effectu veræ notitiæ, quando ea
supprimitur, vel contra eam peccatur. *Manifestatur enim ira DEI
super omnem injustitiam eorum, qui veritatem in injustitiâ detri-
nuerunt.* Nempe eoipso Divinam iram sentiunt & poenis tempora-
libus pariter atque æternis obnoxii sunt, qui cum veritatem intra
animum suum possideant & justitiam Divinam, τὸ δικαίωμα τῆς
θεοῦ, dictatum justitiæ Divinæ, seu id, quod justum est coram Deo,
ἐπιγνώσκουσιν, verè probeque cognoscant, quod nempe qui justi-
tiam hanc Divinam lædunt, ἄξιοι sint θανάτου, digni morte, ta-
men hanc scientiam ex malitia voluntatis ita intra animum detine-
ant, occultent, supprimant, ac si nullam haberent, id est, scelera
contra propriam scientiam ac conscientiam libere licenterque patrent
ac cumu-

ac cumulent, immò, & *συνευδοκῶσι τοῖς πᾶσι*, iis simul condelebent, qui similia committunt. Si itaque pœna Divina peccantibus idèd incumbit, quia vi iustitiæ Divinæ noverant, peccandum non esse, & tamen peccaverant, vera notitia ea fuerit necesse est. Quamquam enim puniri etiam possint, qui vel legem ignorent, vel falsum de eâ conceptum habeant, si scire eam poterant & debebant, de verâ tamen directâ notitiâ Apostolo sermonem esse, generalis interpretandi regula convincit, quæ voces quaslibet in propriâ significatione accipere jubet, donec impropria argumentis omnî exceptione majoribus fuerit evicta. Ut igitur & iræ & Dei & injustitiæ & hominum voces, in versu nostro, dum in propriâ significatione accipiuntur, neque improprietas ulla causa comparet, veram iram, verum DEum, veram injustitiam, verosque homines notat, ita quid causæ fuerit, cur vel à veritate excludatur injustitia, vel ipsum veritatis vocabulum in improprietas carcerem compingatur?

§. V. Denique quartò provocatur non immeritò ad consensum totius Ecclesiæ nostræ, quæ ne uno quidem Theologorum, quantum mihi constat, excepto, notitias de Deo naturales veras esse adversus *Matth. Flacium & Dan. Hoffmannum* perpetuò & constanter defendit. Adeo ut *D. Schmidius*, ceu verba ipsius, in fronte hujus Propositionis adducta, eloquuntur, doctrinam de notitiis Dei naturalibus doctrinam confidenter appellet *orthodoxorum*; quo pacto doctrina contraria, quæ hoc negat, heterodoxa & ab Ecclesiæ nostræ confessione aliena sit necesse est.

PROPOSITIO TERTIA.

Nec notitia illa tantum, cum in piis, sed & cum in impiis existit, vera est.

§. I.

Non opus est hujus propositionis prolixâ probatione; suâ enim ipsa luce radiat. Est notitia illa etiam in gentilibus. Sunt autem gentiles mortui in transgressionibus & peccatis, ambulantes juxta genium hujus mundi, immergi concupiscentiis carnis, naturâ filii iræ. Eph. II. 1. 2, 3. Quales homines non sunt pii, sed impii. Et ne quis obvertat, de naturalibus notitiis sermonem esse, ergo cum

de.

de earum veritate, quoniam in subjecto illa existat, vel existere non possit, quæstio sit, naturalem quoque, (non supernaturali vel imbutam vel destitutam spiritu) pietatem & impietatem respici debere, tum evidens est, Apostolo Paulo in textu nostro sermonem esse de his gentilibus, qui notitiam naturalem per impietatem & injustitiam naturalem captivavit, quo minus in opera, quæ pia & iusta esse τῆς φύσεως noverant, ut par erat, progrediatur. Quod impiorum est, non piorum. Et quid in toto reliquo capite agit Apostolus, quam ut coarguat gentiles, quod cum meliora per naturam sciverint, pejora egerint? *Cognoscentes DEum non ut DEum glorificarunt aut gratias ei egerunt; Quæ sunt peccata omissionis. Vani facti sunt in meditationibus suis & obtenebratum est inspiens cor eorum. Putantes se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutarunt gloriam incorruptibilis DEI in imaginem corruptibilis hominis & volatilium & quadrupedum & reptilium. Sunt hæc peccata contra primam primariamque legis tabulam. Tradidit eos DEus in concupiscentias carnis, in impuritatem, in scelera Sodomitica, in idololatriam, in reprobam mentem, in scortationem, in avaritiam, in invidiam odiumque adversus invicem, in omne flagitii genus. Sunt hæc peccata præcipuè contra alteram legis tabulam. Quis non animadvertat, de impiis, immò sceleratissimis flagitiosissimisque inter gentiles, quales per naturæ, non gratiæ abusum fuerant, Apostolo sermonem esse, quos omnes tamen veritatem & justitiam Divinam verè cognovisse quaterna vice disertis verbis Apostolus profitetur?*

§. II. Nec vero opus est, argumenta ejus rei ex Apostolo operose conquirere, cum ipsa experientia id clarius comprobet, quam ut de eo dubitari possit. *Annon natura vos docet, dico cum Paulo, non esse furandum & scortandum, & tamen quot his vitiis contra naturam, aliud ipsis dictantem, meliora scientes, indulgent? Cuilibet ipsa per naturam scientia & conscientia illud Poëta dicat: video meliora proboque, deteriora sequor.* Ut verò in aliis rebus absconum esset id, quod oculis videmus & manibus tangimus & auribus audimus, in dubium revocare, deque eo movere scrupulos, ita cur in præsentis argumento contra ipsos sensus luctari, iisque denegare fidem velimus, rationem nullam esse ultrò intelligitur.

PRO-

PROPOSITIO QUARTA.

*Notitia in injustitia detenta fructum & effectum
notitiæ, non notitiam ipsam interceptam
esse designat.*

§. I.

Ipsa statim Apostoli cum legitur litera hoc insinuat. Est enim, ut jam supra dictum, κατέχειν, tenere, continere, detinere. Luc. IV. 42. καὶ κατέχον αὐτὸν ἵνα μὴ πορεύσῃ ἀπ' αὐτῶν; & detinebant Christum, ne ab ipsis abscederet. Ita gentiles in sitam ipsis notitiam detinebant & quasi captivabant, ne in opera, ab ipsa legis notitiâ præcepta, progrediretur & erumperet. Non itaque notitiâ quoad se fuit deleta, sed effectus & fructus notitiæ, quem parere ex se & naturâ suâ notitiæ debebat & ad quem edendum suâ nativâ indole, quippe practica & legali, destinata erat, fuit per malitiam cognoscentis interceptus. Quemadmodum qui in carcerem compingitur, vivere non desinit, sed effectus tamen & fructus vitæ, utpote negotia, quæ cuilibet in suæ vitæ genere expediunda fuerant, suspenduntur & intermittuntur. Quamquam verò vocem κατέχειν, quæ variæ est significationis, alii hoc loco aliter interpretentur, quâ de re fusc libro: *DEus in lumine nature representatus*, D. J. A. *Osiander*, omnes tamen in eo conveniunt, quod notitiæ h. l. abjudicatur id, quod producere illa debebat, non quod in se & naturâ suâ possidebat ipsa. Quod verò ad fructum tantum & effectum alicujus rei pertinet, id si maximè absit, rem tamen ipsam intactam inviolatamque relinquit.

§. II. Patet hoc amplius & evidentius ex interpretatione.

Apostolica: Ἦρώτες τοῦ Θεοῦ ἕχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν καὶ εὐχαρίστησαν, cognoscentes DEum, non tanquam DEum glorificaverunt, aut eidem gratias egerunt. Gratiarum actio & glorificatio fructus sunt, aut esse certè debebant, notitiæ Divinæ. Cur enim cognosco DEum, tanquam creatorem & benefactorem meum, nisi ut eundem colam & pro beneficiis gratias agam? Quis potest cognoscere principem, quin eundem colat? Quis patrem, nisi amet? quis artificem, nisi admiretur? Ipsa objecti notitia ad affectum me quemcunque, pro

B

objecti

objecti indole, inducit, commovet, inflamat. Unde & legis nomine capite secundo venit, quæ hominem, velit nolit, obstringit, obligat, cogit, non externâ quidem, sed internâ coactione. Ut verò ad legis essentiam obedientia legi præstita non requiritur, sed eâ per culpam hominis deficiente, lex verissima est manetque: ita quoque notitia DEI, rerumque Divinarum, si vel maximè glorificatione DEI destituatur, notitia tamen est manetque verissima.

§. III. Subjiciamus nunc unius alteriusque interpretis suffragium, è ceteris memorabilibus. *D. Dav. Rungius*, Disp. IIX. Thes. CXCII. *Has notiones, partim in mentibus hominum reliquas, partim post lapsum, rationis beneficio conclusas, non idèd esse falsas, quia sunt hominis non renati conceptus & notiones, sed veras esse* Ἀληθῆς *Spiritus S. affirmat, Rom. 1. 18. In quo loco veritas DEI notat veros de DEO conceptus, natura veros & ex principiis rationis deductos. Hanc veritatem DEI conqueritur Apostolus detineri ab impiis in injustitiâ, discernens nimirum notiones mente ab earundam praxi, quâ docet, ipsas per se bonas & veras, violentiâ tenebrarum in mente, malitiâ in voluntate & cupiditate cordis pravâ, partim plane opprimi, partim tot vinculis constringi, ut quem meritò in animo hominis principatum obtinere debebant, tueri minime possunt. D. G. Weinrich, in Comm. ad h. l. Significat ἀληθῆς legem naturæ, quæ est notitia principiorum practitorum, mentibus hominum insita: dicuntur igitur veritatem detinere in injustitiâ, qui contra legis normam & conscientie testimonium, cogitatione idèndicem accusante peccant & vel impietatem in DEUM, vel injustitiam in proximum committunt. Est autem peculiaris emphasis in Græcâ voce ἀληθῆς, detinere. Subindicat enim Apostolus, quod VERITATIS quidem sit cæ VIS & NATURA, ut semper conetur emergere, sed dum in EFFECTUM erumpere cupit, ab affectuum laqueis captivæ instar constringitur, ne quid boni in nobis operari possit.*

PROPO-

PROPOSITIO QUINTA.

*Respondetur ad exceptiones cum Disputationis nobis
adverse, tum aliorum.*

§. I.

NE videamur ullum auctoris verbum mutando, sensum ejus & vim refectionum vel occultare vel infirmare, verba, quod ad nostrum quidem dictum attinet, & quæ §. XXIX. habentur, quoad singulos apices adducemus.

§. II. Igitur ita exorditur Disputator: *Annectitur, quod ibidem Rom. I. 18. notitia circa DEUM veritatis nomine insigniatur, quæ gentilium vel & Judæorum fuerit. Inspicientibus verò textum, obvius fit error contradicentium. Veritas enim non ibi tam ipsum animi habitum; quam doctrinam veram designat, seu objectum doctrinale, quod indigni illi intra se notitiâ falsitatis & injustitiæ plena detinebant.*

III. Non audet simpliciter dicere Disputator, veritatem ibi non significare habitum, sed *non tam*, inquit, habitum, quam doctrinam designat. Ergo habitum juxta ipsummet simul significat. Quod si verum est, quæ I. veritate in verbis antecedentibus dicere potuit: *notitiam circa DEUM veritatis nomine insigniri*, esse obvium errorem contradicentium? Non enim dixi, vel solam notitiam vel notitiam præcipuè ab Apostolo insinuari. Suffecerat mihi, ad scopum meum prosequendum, veritatis vocem simul complecti habitum, cum dicatur intra animum retenta. Affectus igitur iniqui & acerbi indicium est, assertionem meam erroris nomine simpliciter traduci. II. Notitiam tamen veritatis ab Apostolo primario intelligi, quam suppresserint gentiles, Propositione primâ invictè probatum est. III. Cum consentiat universus Theologorum Ecclesiæ nostræ inde à Luthero usque chorus, ne unico quidem excepto, quomodo cum hoc consentiente testimonio consistere potest vana adversæ partis jactatio: *non dari in homine irrogenito veram DEI notitiam*, cum detur juxta omnes Theologos vera notitia in omnibus gentilibus, qui sunt irrogeniti? Nec excipere potest Disputator, de homine Christiano irrogenito sermonem esse. Esse enim hac in re

eandem prorsus & Christiani & gentilis rationem, Disputator noster facile animadvertit & libentissimè confitetur.

§. IV. Pergit verò disputator: *Dicatur notitia naturalis, veritas, pro hujus generaliore sensu, sed objective, non verò subjective in Paganis sensu Theologico, ut volunt adversarii.*

§. V. Quæso explica teipsum, ut te intelligam. Videris enim sub meris tricis & tenebris te occultare velle, ne videaris, ut quo transfugas, semper tibi sit in prompu. Quid est veritas in generaliore sensu? Quid est veritas objective, non subjective? Quid est sensu Theologico? Ne Oedipus quidem conjectaverit, quid in generaliore sensu sit veritas? Ego quidem conjicio, veritatem h. l. in generaliore sensu acceptam, Disputatori esse falsitatem Theologicam, seu in sensu Theologico. Sed ne errém, ab aliis expecto ænigmatis solutionem. Distinctionis verò inter veritatem objective & subjective acceptam, quam ceu unicum causæ suæ præsidium ubiqve in fronte ponunt, meminit quoque, qui nunc mihi ad manus est, Reformatæ quidem religioni, sed eidem cum Disputatore sententiæ addictus, D. J. F. Miegius, qui in Disputatione, Heidelbergæ de Cognitione DEI anno MDCLXXIX. habitâ §. X. subjectivam notitiam, præmissâ ad mentem disputatoris loci Paulini interpretatione, ita describit: *Testatur sanè Apostolus, veritatem quandam esse, quæ detineatur in injustitiâ, Rom. I. 18. quomodo veritatis & justitiæ conjunctionem asseruisse videtur. Sed ibi veritas de objecto quidem cognito, minimè de cognitione talium hominum prædicatur, quod tum demum laudem eam consequitur, quum id, quod verum est in seipso, etiam verum sit in cognoscente, ut hanc loquendi rationem à Johanne mutuemur, I. Job. II, 8. Præceptum novum scribo vobis, quod verum est in ipso & in vobis. Ac velut mendacium proferrî potest, etiam cum verum dicitur: ita veri cognitionem dari, quæ tamen non sit vera, non debet videri absurdum. Eoipso autem, quod veluti per vim veritas ab hominibus detineri dicitur, nullo modo ad tales eam pertinere innuitur, nec magis prodesse, quam videns captivus injusto detentori cæco proficit. Veritas è contra, cui inest, facit liberum. Job. IIX. 32. Hæc ille.*

§. VI. Atq; hæc, quia mentem disputatoris sine dubio accuratè exprimunt, paulò penitius nobis sunt excutienda. Quæ in re si responsi modum

modum excedere videor, venia mihi roganda est, quia hæc objectio quasi palladium est totius hujus controversiæ, cui hæc innititur, & in incautorum mentibus speciem aliquam & scrupulum parere apta est. Itaque I. si veritatis vox, de cognitione accepta, quæ cognitio est, in vulgatissimo sensu suo, quem apud omnes habet, qui eandem exaudiunt, capiatur, impossibile est, cognitionem veram non esse, quæ rem, ut est, apprehendit. Sic irrogenitus verè novit, Christum esse DEum, DEum trinum esse in personis, quia nempe Christum apprehendit tanquam eam personam, quæ & qualis ab omnibus Evangelistis describitur, tanquam ens infinitum & independens, Trinitatem verò personarum, ut talem Trinitatem, qualis est trium testium, I. Joh. V. 7. Nec apprehensio hæc, quoad rem verbis significatam, alia est, præcisâ salutari ad praxin applicatione, in regenito, alia in irrogenito. II. Si per cognitionem DEL intelligatur cognitio practica, (quæ non est prima & maximè propria vocis cognitionis significatio; palam enim est, cognoscere propriè & primò ad intellectum tantum pertinere, *πρᾶξι* verò ad voluntatem, adeoque si cognitioni addatur *τὸ πρακτικόν*, jam cognitionem non amplius in propriissimâ suâ significatione relinqui, sed per *τὸ πρακτικόν* compositam quandam significationem oriri, ex cognitione & eo, quod cognitioni per accidens adjunctum est, conflata:) tum hæc ipsa cognitio practica duplici modo intelligi potest; primò in se ratione naturæ suæ intrinsecæ, & sic cognitio practica est, quæ ex naturâ suâ ad praxin dirigit. Sic hæc propositio: parentes sunt honorandi, & cognitio propositionis practica est, quia quamprimum auditur, me ad honorem parentibus habendum, quantum in se est, dirigit & ducit, & hunc ipsum in finem inventa & facta est hæc propositio, ut me ad honorandos parentes inducat. Et hanc vim, hanc naturam, hanc indolem, habet & retinet hæc propositio & ejus notitia perpetuò, si vel maximè nemo hominum unquam per illam ad honorem parentibus habendum induceretur. Deinde practica cognitio cum *ἐμφάνει* dicitur, quæ non tantum apta per naturam suam est ad praxin dirigere, sed quæ effectum ipsum directionis & finem notitiæ practicæ, qui est actio ejus, quod cognosco, actu assequitur. Quando non tantum novi, quid mihi faciendum sit, sed quando id actu ipso facio. Illustrari hæc possunt aliis similibus ter-

minis. Ita vocatio DEI ad gratiam aliquando significat tantum invitationem Divinam, quæ per se & naturâ suâ eò tendit, ut nos invitationi morem geramus & credamus. Et hæc vocatio vera vocatio est, quamquam is, qui vocatur, vocationi non obtemperet. Ita accipitur Matth. XX. 16. Aliquando verò significat non tantum invitationem Divinam, sed complectitur etiam obsequium, invitationi præstitum. Ex. gr. Ep. Judæ v. 1. Rom. IIX. 30. Quemadmodum autem vocatio, hoc posteriori sensu accepta, quæ tamen propriissime dicta vocationi est & omne id habet, quod vera vocatio habere debet, id verò, quod ei additur, veritati & essentiæ vocationis nec addit quicquam nec demit, sed additum illud hoc tantum indicat, finem vocationis re vera impetratum esse: ita & cognitio practica, cum ἐμφάσις, impetrati finis cognitionis accepta, cognitioni practicæ nudæ, quæ tamen verissime propriissimeque dicta cognitio practica est, aliquid addit, quod additum tamen cognitioni practicæ in se nec addit quicquam nec demit, cum etiam sine hoc addito totam veritatem & essentialiam cognitionis habeat & id, quod additum est, finem tantum cognitionis practicæ, qui ei externus est, (cum omnis finis essentialis rei ipsius sit externus;) impetratum esse significat. Si itaque accurate loqui velimus cognitio practica cum effectu suo minus verè & propriè, saltem quoad formam & essentialiam, est cognitio practica, quam cum consideratur præciso illo effectu. III. Non potest hoc omnino diffiteri *Miegius* in verbis allegatis. Cum enim inquit, tum demum laudem consequi cognitionem, cum id, quod verum est in seipso, verum sit in cognoscente, non ad cognitionis essentialiam, sed laudem, ob finem nempe adeptum, pertinere veritatem, ut vocat, in cognoscente agnoscit. Quemadmodum qui solidam habet juris scientiam, à legum tramite non aberrantem, veram habet juris scientiam, laudi tamen ei est, si hanc cognitionem in praxin deducat, nec sciat tantum justa, sed & agat. IV. Utriusque hujus cognitionis Divinæ practicæ, ejusque veræ exempla sunt in Scripturis. Nam gentiles & Judæi cognovisse DEUM dicuntur, & quidem verè, Rom. I. 18. qui tamen secundum praxin cognitionis illius non vixerunt. Ridiculum ferè est, quod ad h. l. à *Miegio* excipitur: eo ipso quod veluti per vim ab hominibus detineri dicitur, innui, nullo modo

ad

ad tales eam pertinere, nec magis prodesse, quam videns captivus injusto detentori cæco profit, veritas è contra eum, cui inest, faciat liberum, Job. IIX. 32. An enim ideo videns captivus verè non videt, quia cæcus eum captivum tenet? Aut qui captivum eum tenet, oculis captivi ad ductum & ambulationem uti non potest? De veritate præterea notitiæ sermo est, non de ejus usu & fructu. Evidens est ex hac *Miegii* responsione, quomodocunqve & quocunqve se verant contrariæ sententiæ defensores, ut praxin ad formam notitiæ DEI pertinere, adeoque ab eâ Scripturæ phrasi inseparabilem esse probent, tandem tamen recurrere necesse habere ad id, quod praxis pertineat potius ad notitiæ finem usumqve, quam ad ejus formam. Et quam absurdum est, quod *Miegius*, amore sententiæ contrariæ abreptus, dicit, nullo modo veritatem ad tales eandem detinentes pertinere? An enim captivus nullo modo ad eum pertinet, qui eundem in custodia tenet? Et quid est, quod statim adjicitur; sciebant, DEum esse, neque tamen glorificaverunt, ut DEum? Anne falsò sciebant, DEum esse, adeoque secundum falsam hanc cognitionem laudare eundem debebant? An ideo sunt inexcusabiles, quia vel nullam vel falsam de DEO notitiam habuerunt? Quid & illud? *Justitiam DEI sciebant & tamen non faciebant?* Anne & hic interpretationem exculpes, quod tales nullo modo justitiam DEI sciverint? Vide, quo fixæ semel animo sententiæ, ut defendi possint, deducant! *Veritas verò liberum facit*, secundum effatum Christi, quantum in se est, non semper in eventu, ob hominis vitium, qui veritatem complectitur. Quod captivatur hominum malitiâ, quomodo physicâ quâpiam necessitate faciet liberum? Quod potest mutari in mendacium hominum proterviâ, quomodo semper libertatem? Spiritus à vitiorum dominio exemptam & ad bona propensam efficiet? Manet itaque, cognitionis DEI & quidem veræ phrasin de cognitione practicâ eâ, ubi praxis actu ipso non sequitur, sed ejus potius contrarium, in Scripturis evidenter usurpari. V. Cum dicit *Miegius*: *Quod verum est in seipso, etiam verum fit in cognoscente*, idque ad solam notitiam vivam & praxi conjunctam applicat, quilibet, saltem verba audiens, illic animadvertit, id non minus verè applicari posse ad notitiam quamlibet aliam, etiam praxi carentem. Quando enim, quod extra intellectum verum est, si ab intellectu sub ratione illâ

veri

veri apprehendatur, non verum etiam fiet in cognoscente? DEum in se esse justum, in se verum est, id si apprehendat intellectus, etiam in cognoscente, seu cognoscenti verum erit, hoc est, is, qui cognoscit, cognoscet esse verum. DEum ideo, quia justus est, esse colendum & timendum in se verum est, id si apprehendat intellectus, etiam in apprehendente verum est, quomodocunque is sit comparatus, dummodo apprehendat & intelligat. Veritas enim, quæ antea in abstracto talis fuerat, cum cognoscitur, cum cognoscente, concrefcit & unitur & subjectum cognoscens verè cognoscens facit. Equidem non diffiteor, vocem veri, cognitioni additam, nonnunquam & modum insinuare, quo quid cognoscitur, nempe non tantum verè, sed & rectè atque fructuosè. Quam ambiguitatem vitare *Miegius* poterat, si dixisset: non omne, quod verum est in seipso, statim rectè & fructuosè ab intellectu cognoscitur. Veritati in se accedere debet rectitudo intellectus, vel voluntatis potius, si veritas fructuosa esse intelligenti debeat. Est itaque verum hoc sensu idem quod rectum, legitimum, debito modo applicatum, ad verum finem directum. Germani hanc ita acceptam veritatem, ut à veritate, propriè & in communi sermone usitatà, discernant, vocant *ein rechtschaffenes Wesen* / ceu *Lutherus* ἀληθινὰν verit, Eph. IV. 21. Idem alibi *Israelitam ἀληθινὰν* reddidit *einen rechten Israeliten* / *Joh. I. 48.* Sed non ideo, quia hæc significatio nonnunquam veritatis voci attribuitur, alteram, quæ tamen communis est & ordinaria &, quam primum auditur, nisi aliud aliunde constet, intellectui illabitur, planè absorbet aut perimit. Utrumque verum est: res extra intellectum vera, cum ab intellectu, ut vera est, cognoscitur, etiam recto modo & legitimo fine non cognoscitur, verè tamen cognoscitur, de veritate, quæ tali loquendo: & res extra intellectum, cum ab intellectu debito modo & legitimo fine non cognoscitur, verè non cognoscitur, de veritate rectitudinis moralis & finali loquendo. VI. Locus *Johannæus* intellectu aded difficilis est, ut inter se interpretes non conveniant. *Schmidius* mandatum de dilectione verum vocari putat *in Christo & in vobis*, quia in utroque fundamentum firmum & inmotum inveniat. Nec aliter ante ipsum *Rappolus*, immò in commentariolo nuper edito *Lutherus*. Quicquid sit, de cognitione in loco *Johannæo* nec verbum est, nec indicium

cium ullum. Denique VII. non possunt inter se comparari duæ istæ propositiones: mendacium dicit, qui verum dicit: & verum cognoscit, qui verè tamen non cognoscit. Ratio est, quia qui dum verum dicit & tamen mentitur, verè non dicit, neque animo verum dicendi, sed potius alterum fallendi; at qui verum cognoscit, etsi id non faciat animo, verum illud faciendi, tamen idè verè cognoscit, quia id facit animo veritatem complectendi & profitendi. Nec enim irrogenitus, vera cognoscendo, aut fictè aut simulatè agit, sicut qui vera dicit, & tamen vera dicendo decipit, sed vera non seriò tantum agnoscit, sed nonnunquam etiam ex toto animo iisdem assentitur. Verè, non fictè & simulatè, credit, DEum esse, (nisi forte omnis irrogenitus sit atheus, quod absurdum.) verè, non falsò, credit, DEum esse trinum, DEum misisse Filium suum in mundum & per eundem salvos nos reddere velle; & de his similibusque aliis intra conscientiam suam convictus est auctoritate verbi Divini, cuius credit DEum immediatum auctorem esse. Nec enim ἀσφάλεια hanc verè Divinam vel amittit, quando in peccatum mortale incidit & regenitus esse desinit, vel habere non potest, nisi sit ante regenitus. Immo hæc ipsa convictio primus gradus est ad regenituram. Priusquam enim quicquam mysteriorum Divinorum credas, aut tibi persuaderi sinas, ante omnia de verbo Divino, ejusque Divinitate, tanquam credendorum principio, persuasus sis oportet. Hanc certitudinem nisi habeas, assensus vel fides inde hausta non est fides, sed mera opinio, per quam ad fidem justificantem, tanquam per medium causale, deveniri nullo pacto potest. Nec tamen qui Scripturam verbum Divinum esse credit, ille statim omnibus veritatibus Divinis assentitur. Per gradus convertit Spiritus S. nec uno momento omnia in convertendo operatur, cum conversio non fiat in instanti, sed successivè. Uno itaque fidei articulo, aut ipso etiam credendorum principio, fide à Spiritu S. excitatà credito, non statim salvificat fides, aut plenaria conversio & regeneratio adest, sed cætera successu longi sæpe temporis à Sp. S. qui in operando nunquam delassatur, perficiuntur. Quæ ut clara & indubitata sunt: ita ostendunt, veram sæpe de plurimis ad fidem pertinentibus notitiam habere, verèque & ex animo, etiam à Sp. S. convicto, non fallaci simulatione, iisdem fidem adhibere posse, qui tamen non est renatus.

C

S. VII.

§. VII. Nunc redeamus ad Disputatorem nostrum. Is itaque ita excipere pergit: *nemo eximiam hanc differentiam non videbit, modo observetur, quod veritas illa v. 19. sit τὸ πρᾶσον τῆς Θεῆς, id quod de DEO cognosci potest, & quidem v. 25. ipsa veritas DEI, quam Ethnici transmutarunt, non modo est τὸ ψεῦδος, in mendacium, sed omnino ἐν τῷ ψεῦδει, in ipso mendacio, quo ipso naturalis notitia status corruptissimus, velut radix ejus transmutationis perverse accusatur. Quid tandem itaque est, quod talem cognitionem appellare falsam & mendacem dubitemus, quam infallibilis autor Apostolus ipsum mendacium esse proclamat?*

§. VIII. Rogo denuò, quisquis es, ut, quocumque polleas ingenio, sensum ex his tenebris mihi exculpas. Si quid ego capere possum, hæc erit sententia. Differentiam illam eximiam & præstantissimam inter notitiam objectivam & subjectivam ipse textus Paulinus clarissimè ob oculos ponit. Nam τὸ πρᾶσον τῆς Θεῆς, non est, quod cognoscitur de DEO, sed quod cognosci potest. Potest autem doctrina objective, non ipsa notitia, subjectivè cognosci. Quod amplius ex eo patet, quia doctrina illa paulò post vocatur veritas. Hanc autem doctrinam, hanc veritatem, transmutarunt gentiles, non in mendacium, cum Divina objecta in Diabolica mutari nequeant, sed transmutarunt in mendacio, h. e. in corruptissimo naturalis notitiæ statu, qui ita corruptus est, ut nihil sit in homine notitiæ veræ, sed mera falsa & mendacia. Non credo, alium sensum quacunque arte erui posse. Nunc igitur ex Disputatore quærere liceat I. an ullum vestigium hujus interpretationis apud ullum vel veterem vel recentiorum Scripturarum interpretem, una cum sententia ipsa, in corruptissimâ hominis naturâ omnia falsa, omnia mendacia esse, nec dari ullam notitiam naturalem subjectivam veram, reperiatur? Cumque hoc fieri nequeat, annon rectè objiciatur Theologis Halensibus, quod novationibus sint dediti & ab unanimi reliquorum Theologorum omnium doctrina recedant? II. Annon notitia objectiva sit ipsa doctrina, extra subjectum considerata, subjectiva verò eadem doctrina, quatenus in subjecto recepta & in ejus notitiam deducta est? Ut adeò subjectiva notitia sit nihil aliud, quam scire & cognoscere doctrinam? Impossibile est, rem aliter sese habere. Jam quod

ties

ties in nostro capite dicitur, gentiles cognoscere veritatem & justitiam? Quid autem est cognoscere aliud, quam in intellectum subjectivè recipere? Non sunt ad ipsam meridianam lucem oculi claudendi. III. Nulla est consequentia: intellectus hominis est corruptissimus: ergo veritatem nullam complecti potest. Nam non obstante hac corruptione tamen *γινώσκεις, cognoscit.* Quantum de DEO cognoverint gentiles, innumera, quæ hodie supersunt scripta abundantissimè testantur. Non est experientia, sole clariori oblitandum. Rectè *Schmidius* supra: *Theologia naturalis, in se considerata, vera est, præstans est, illustris est.* IV. Contradictio est in adjecto, τὸ γινώσκον τῷ Θεῷ, quod cognosci potest de DEO, *Φανερόν* esse ἐν αὐτοῖς, IN ipsis gentilibus manifestum esse, & tamen gentiles non cognoscere veritatem subjectivè. Cum inexisteret character sit rei, intra subjectum latentis, illudque afficientis. Non sunt ipsa omnium scientiarum principia in dubium revocanda. V. Non sequitur: gentiles mutarunt veritatem in mendacium, (nam mutare in ipso mendacio adeo absolum est, ut quamprimum auditur, fastidium pariat. Vide interea de hac casuum permutatione *Drusium* ad h. l.) ergo non habuerunt subjectivè sibi inexistentem veritatem. Planè contrarium sequitur. Quomodo enim mutare potuerunt, quod non habuerunt? Præterea mutarunt veritatem cum mendacio, ut rectius verti putat *Schmidius*, non ipsam veritatem abjiciendo, sed effectum alium veritatis, quam qualem per naturam suam habere debebat, substituendo. Ita enim mutarunt veritatem, ut *cogitationes*, seu conscientia ipsorum ex inistis, neque planè emortuis principis, eosdem subinde vellicaret & accusaret. Rom. II. 15. nihilominus. Vellicare autem non posset, nisi notitia, quæ vellicationis fundamentum est, iisdem adhuc subjectivè inexisteret. Quare VI. non ipsa notitia naturalis, sed ejus abusus, in quem deflexit, mendacium vocatur. Quomodo enim Apostolus, quod antea aliquoties Divinae veritatis, & quidem cognita, titulo condecoravit, nunc sui oblitus non sine blasphemiam mendacii crimine conspurcavit?

S. IX. Audiamus verò porrò Disputatorem nostrum, qui hunc in modum pergit: *neque aliâ mente v. 21. legitur: cum cognoscerent DEum, non ut DEum glorificarent. Ut enim in superioribus*

bus ostensum, quoad vera est cognitio DEI, inseparabilis simul ad-
est glorificatio ejus, ut DEI; quod essenziale consequens ubi abest,
cognitio ibi non locum habet vera, sed mendacium potius, Theolo-
gicè & Apostolicè sumptum, se patrefacit. In promptu exinde est
argumentationis hujus quoque limitatio: si notitia natura-
lis, ita subjectivè accepta, ut eâ non cognoscitur DEUS, ut DEUS,
sed transmutatur in mendacio, est veritas, sequetur, notitiam DEI
naturalem Ethnicorum ipsam veram notitiam esse. Sed absurdum
est antecedens. Ergo & consequens. Iterum simile judicium erit
de notitiâ Christianæ doctrinæ apud irregenos; at non sine discrimi-
mine antea observato, semperque subaudiendo.

S. X. Denuò ex his tenebris exculpi nulla arte potest, quem-
nam sensum, aut quam paraphrasin facere Disputator velit verborum,
à se adductorum; cum cognoscerent DEUM, non ut DEUM glorifica-
runt. An forte hanc: cum cognoscerent quidem DEUM, sed non ut DE-
um, etiam non ut DEUM glorificarunt? Aut hanc etiam: cum falsò &
mendaciter cognoscerent DEUM non ut DEUM glorificarunt? Aut hanc
denique: cum ita cognoscerent DEUM, ut notitiam ejus in mendacium
converterent, DEUM non ut DEUM glorificarunt? Anne hic talis sen-
sus, quamdiu Ecclesia N. T. stetit, cuiquam mortalium in mentem vel
venit, vel venire potuit? Studio reticuit Disputator verborum *negati-
vum*, ne absurditas oculis statim cum lectione illaberetur. Jam
quomodo hi sensus, hæ connexiones cum toto contextu consistere
possunt? v. 19. *Quod gentiles de DEO cognoscunt*, vel cognosce-
re possunt, in iisdem evidens est; DEUS enim ipsis revelavit. Ergo
talis *notitia* subjectiva *notitia* objectivi erat evidenter in gentili-
bus, qualis iis à DEO revelata fuerat. DEUS autem falsam notitiam
aut mendacium non revelat. v. 20. *Ea enim, quæ in DEO invisibilia*
sunt, utpote æterna ipsius potentia & majestas, pervidentur, cuivis
homini naturali in oculos illabuntur & ita clare in intellectum subje-
ctivè recipiuntur, si is creaturas inspiciat & *voûμενα* humanæ ratio-
nis subsidio consideret, ut considerare omnino potest, ut *excusatio-
nem gentiles nullam habeant*, si DEUM, ita secundum potentiam i-
psius & majestatem cognitum, non honorent, aut gratias ei agant,
Quare v. 21. *expendite gentiles, in quas tenebras vosmetipsi vos ma-
litröse conjiciatis. Cognoscitis & scitis subjectivè, quis sit DEUS,*
novistis

novistis ut digitos vestros ipsius majestatem & potentiam. DEus enim vobis id per ipsam creaturarum inspectionem tam evidenter revelavit, ut excusare vos non possitis, quasi id ignoretis; quare, dum cognoscitis DEum, dum scitis ejus potentiam & majestatem, cur non ut DEum, majestatem ejus reverendo, & pro quotidianis beneficiis ei gratias agendo, colitis? Cur potius per malitiam ita occæcatis corda vestra, ut contra rectam veramque à DEO naturæ vestræ inditam & revelatam notitiam vestram, vani facti sitis in cogitationibus vestris & creaturas loco DEI adoretis? Obscuratum est insipiens cor vestrum, ut quæ per naturam videtis, per malitiam non videatis & sapientem DEO cultum vos offerre, idola colendo, putetis, cum revera stolidi sit hæc & contra ipsam naturam, dummodo visidm & rem altius considerare velletis, tendens persuasio. In hac paraphrasi omnia liquida sunt, nihil coactum aut à contextu alienum.

§. XI. Superfunt aliquæ in Disputatore lineolæ, quarum consideratio transmittenda nobis non est. *Ceteroqui, ait, nempe ex postro uno eodemque fundamento & gentes dicuntur non novisse DEum per lumen naturæ, I. Theff. IV. 5. & Judæi Scripture lumine instructi negantur à Christo se & Patrem suum novisse. Job. XVI. 3.*

§. XII. Hæc ita pro auctoritate scribuntur, ut creduli illi cõ persuadeantur, utrobique negari & gentilibus & Judæis, illis notitiæ ex naturâ, his ex Scripturâ haustæ veritatem, idque ex eodem fundamento, quia & gentiles & Judæi non fuerint regeniti. At verò poteritne Disputator hujus suæ, tam confidenter simplicioribus ingestæ interpretationis auctorem, Theologum vel unum ex omni Christianorum ætate producere? Cui unquam illa venit in mentem? Quomodo Apostolus dicere potuit, gentiles non novisse DEum per lumen naturæ, cum hoc totidem verbis asseruerit: *quod de DEO cognosci potest, manifestum est in gentilibus, quia DEus ipsis hoc manifestavit per naturalem creaturarum inspectionem?* Annon hoc est nosse DEum hominem irrogenitum per lumen naturæ? Quomodo dicere idem potuit Apostolus, Judæos irrogenitos non novisse ex Scripturæ lumine DEUM Patrem & Christum, cum id totidem verbis legerint quotidie in Scripturis? Quid solennius fuit apud Judæos nominibus DEI Patris & Messis sive Christi, quæ non poterant, nisi ex Scriptura haurire? Intellige igitur in primo, qui obvertitur, loco planè

planè contrarium, nempe gentes non novisse DEUM per lumen non naturæ, sed Scripturæ, in quod si oculos suos intendissent, manifestius deprehendere impietatem lascivientium suarum impuritatum, de quibus ibi loquitur & quibus fuerant dediti, potuisse, asseverat Apostolus. Sed quid opus est huic Scripturæ loco immorari, quem contra *Hoffmannum* omnes Scripturarum interpretes, omnesque vel Systematum vel tractatum de notitiâ DEI naturali scriptores, quod non ignorabat, dum illa tam confidenter contra omnes Ecclesiæ nostræ doctores scriberet, Disputator, ab impactu ei sensu vindicarunt? Intellige in altero loco, Judæos neque Christum novisse neque Patrem juxta specialem illam rationem, qua in veteri T. sese revelaverat, inque N. T. operibus verè Divinis confirmaverat, quâ est Pater ab æterno generans & Filius in tempore ex virgine natus, quod ex V. T. testimoniis, si debitam adhibere diligentiam voluissent, cognoscere & irrogeniti Judæi potuissent. Joh. V. 39. Poterant præterea Judæi ex operationibus Filii Divinis eundem à Patre missum esse infallibiliter cognoscere, Joh. V. 36. quam tamen notitiam malitiose represserunt, Joh. VII. 28. 29. 30. Hactenus itaque dici possunt ignorasse Patrem & Filium, non vero quod irrogeniti essent. Quæ conquesta ex malæ causæ desperatione glossa in mentem venire CHRISTO non potuit.

§. XIII. Ita veritatem notitiarum naturalium, ex v. 18. capituli epistolæ ad Romanos primi exsplendescentem, adversus Disputatorem vindicavimus. Nam quæ ad reliqua capituli, quibus thesina nobis defensionem roboravimus, regerit, ne hæc disputatio excrescat, alii occasione reservanda sunt. Aperi, ô DEUS, oculos iis, qui eodem adversus veritatem claudunt, ut videant, quæ & incredulis revelaveris eum in finem, ut ad majorem lucem adspirent & per eandem, in cordibus ipsorum receptam, æternum salventur!

F I N I S.

Ad

Ad
Nobilissimum & Clarissimum
DN. JVARUM BARFOTHUM,
Amicum & Auditorem meum indefessum,
Philosophiæ Candidatum.

CUm ad has oras accederes, Optime Barfothi, patriam Tuam reliqueras, omni felicitatis, genere adfluentem. Pace enim frubeatur, quæ omnium bonorum est promptuarium. Interea verò infelici bello implicita, fortune pristina non exiguum passa est dispendium. Tu verò quo majus ei periculum fata minitabantur, quoque funestiore calamitate propria familia Tua, capite suo orbata, adflicta est, eo majore conatu, impetu, contentione Tute in omne bonorum studiorum genus exarsisti. Vidi Te quotidie in adibus meis, laudarunt industriam Tuam omnes, in publicum quoque nunc progredieris, ut quantum profeceris, & Academia nostræ & patriæ testeris. Ut nempe rebus familiæ Tuæ adflictis singulare solatium & patriæ, ò utinam brevi ex præsentis periculo respiraturæ, spem indubitatam adferres, quâ per Te quoque recipere salutem & edificari posset. Faxit DEUS, ut voto nostro felicissimus respondeat eventus, Tu verò vale optime, cum patriæ Tuæ incomparabili lumine, MATTHIA STEUCHIO, Scaniæ Episcopo, Filiisque ejus excellentissimis, quibus digna virtutibus ipsorum facta apprecaberis.

Scr. VII. Aug. A. MDCCX.

Disputationis
P R Æ S E S.

Nobi-

Nobilissimo ac Clarissimo
DN. RESPONDENTI,

Fautori & Amico suo honoratissimo,

S. P. P.

Z. GRAPIUS, D.

Cum studia & virtutes omnino laudem mereantur ac præmia, nec tu Fautor Clarissime! sine encomio, sine laudibus dimitendus eris. Amplissimus SOPHORUM Ordo studia tua probat ac virtutes, iisdemque debitas necit coronas, summosque in Philosophia tibi mox conferendos meditatatur honores. Pariter nunc quoque studia tua Theologica commendare pergis, Cathedramque publicam ascendens arduum aliquod thema Theologicum ventilationi publicæ exponis, quo sic studia laudanda tua nunc & aliis innotescant. Virtutes tuas, probum sedatumque vitæ genus nōrunt, probantque pariter omnes, quibuscum conversaris. Gratulor Tibi, Amice Optime! de hisce bonis omnibus animitur. Augustissimum illud Numen, auctor & dator ille omnis boni, bonitatis suæ thesauros porro aperiat, suaque dona ex iisdem in te conferat & ulterius largissima, in æterni sui nominis gloriam, Ecclesiæque ac orbis literarii decus ac emolumentum. Nec desint Patroni, quorum favore & theologia tua studia suo tempore coronentur ac promoveantur. Tu interea Fautor ac Amice Optime in Domino vale, faveque

Dabam Rosochii d. 9.

August. 1710.

Claritatis T.

Additiss.

Præcellentissimo atque Doctissimo

DN. RESPONDENTI,

S. Theol. Cultori & Philosophiæ Candidato
dignissimo,

Fautori atque Amico suo honoratissimo, certissimo.

Controversia de Theologia irrogeniti hæctenus inter orthodoxos & Pictistas agitata non verbalis, aut ad *λογμαχίας*, ut quidem nupere visum est *Alberozum Selden/Academiæ Kilonienfis*

loniensis Professori ; referenda est, sed maxime realis ; quæ ipsum Cor aut centrum Theologiæ tangit. Quam late enim gratia divina patet, tam late etiam sese hæc materia in fidei articulos quam plurimos diffundit, adeoque ut illi, qui à Pietistarum partibus stant, non possint non, ut ut inviti, gratiæ divinæ hostes esse, aut qui controversiæ momentum, quod tamen omnino magnum, extenuant, vel ignorantiam, vel malitiam Theologis prorsus indignam satis aperte prodant. Mirum adeo nemini debet videri, pietisticam opinionem ab hujus Sectæ Antesignanis in hunc usque diem non sine animorum motu propugnatam esse; in illa enim totius Pietismi fundamentum est positum, quod, ne tota superstructa moles corruat, destrui haud pati possunt; hinc pro illo tanquam pro aris & focus militant, si non argumentorum ponderibus, hisce enim, ut ut illa se plurima & invictissima habere thraſonice jactitent, desistuntur, multis tamen convitiis, quæ recensere, aut notare hujus non est loci. Quo magis vero huic generali præsidio confidunt, eo major hic adhibenda cura est, quo è latibulis, quæ ad incitas redacti anxie quærun, protrahantur & ab omnibus nudi conspiciantur. Atque hoc singulari profusus operâ ac studio in aliquot crudelitissimis scriptis, quæ Pietastris fudes in oculis sunt, magnus hujus Academiæ Theologus, Summe Venerabilis DN. D. FECHTIUS, noster in Christo Pater filiali submissione prosequendus, cujus merita, quot quot Ecclesiæ nostræ bene cupiunt, sincere venerantur, præstitit, cuique propterea ex lege haud fucata pietatis immortales debentur grates, sicuti & illi, qui hactenus suos huic præclarissimo & auro cariori operi sumptus impenderunt, summas promeriti sunt laudes. Quum etiam Tu Præcellentissime Dn. Respondens horum jam in numero esse cupias, qui sub tanti Theologi præsidio veritatem vel Solis radiis in sacro Codice scriptam & à sanâ ratione comprobata omnium cum adplausu tuiti sunt & à strophis contradicentium vindicarunt, uberrimam certe gratulandi copiam vel ipsemet suppeditas. In laudes eam ob causam tuas prolixissime excurrerem, nisi modestia singularis, qua te præditum esse omnes norunt, quibus hactenus innotuisti, prohiberet. Eruditionis tuæ haud vulgaris & sinceræ pietatis testes habes omni exceptione majores, Viros Magnif. & Summe Rev. DN. D. FECHTIUM, Præsidem tuum gravissimum, DN. D. GRAPILUM Animæ tuæ Curatorem vigilantissimum & DN. D. KRAKEVITZILUM, Præceptorem fide-

D

lissimum

lissimum, quibus & meum quaecumque testimonium, pio tuo desiderio satisfactorius, in sinceri amoris monumentum lubentissime addo, subjuncto voto devoto: Faxit Benignissimum Numen, à cujus nutu omnia dependent, ut eruditionis tuæ, cujus nunc specimen edis, & honoris magisterii, quem propediem Tibi Amplissima Academiæ hujus Facultas Philosophica collatura est, fructus percipias uberrimos in Ecclesiæ Reique litterariæ emolumentum, Patriæ valde pro! adflictae solatium, Matris tuorumque gaudium sese diffundentes. Vale in Domino & hujus causam, ubi occasio data fuerit, strenue age.

T. Præcell. Dignitati
Additissimus

*Raptim inter varias
occupationes*

Rostochii e museo
meo d. 7. August.
A. M DCCX.

GEORG. FRID. Niebencf/
Phil. & S. Theol. Doctor, Ecclesiæ Teu-
tonicæ, quæ Malmoæ Scanorum J. C.
colligitur, vocatus Pastor Prim.

MONSIEUR

*Mon tres honore Frere, & tres cher
& intime Amj.*

Vous avés enterpris, de faire revivre non seulement les merites de feu Monsieur votre Pere, qui brillent come des etincelles dans votre rare genie, mais aussi de faire voir au public les talents excellens & les progrès merveilleux que vous avés faits par vos études continüelles & infatigables, par lesquelles vous allés vous acquerir une place sur le Parnasse, qui ne sera pas des plus basses, je vous y felicite de tout mon Coeur, come celui de vos amis & freres, qui de sa jeunesse a eu le bonheur de votre connoissance, & de jouir de votre amitié & tendresse; soubaitant que le Ciel fasse reüssir vos dessins, principalement à la gloire du Grand Dieu, à l'honneur de votre famille & de vos parens, come aussi au bien de votre chere Patrie, à
fin

fin, qu'elle ait bien tôt occasion de vous faire à votre promotion des guirlandes, des fleurs de vôtres erudition. Je vous demande mille pardons, que par de certaines raisons je ne Saurois vous temoigner ma joye plus amplement, & d'une autre maniere, que par ce peu de mots Francois, étant persuadé, que vous n'en êtes déjà que trop assuré; & j'espere encor de trouver les moyens de vous faire voir en secret, na le pouvant à cette heure, en public, avec combien de sincerité & de tendresse je suis

Monseur

Rostocce 8. d^r
Aôut 1710.

Votre tres humble, tout acquis & tres affectionné Freré & Serviteur
C. G. BECKMANN, Svedois.

COronam qui victoriæ reportare cupit, legitime certet oportet. Recte hic omnino facis Nobilissime atqve Doctissime Domine Conterranee, quod coronam victoriæ in bello literario ambiens, cum literatissimis Dominis commilitonibus tuis descendas in arenam, atqve non solum iis sed etiam Excellentissimis atqve præstantissimis Dominis Præceptoribus atqve Patronis tuis imo toti nostri universitati & ut amplius dicam, universo orbi literato, invictis demonstras specimenibus, te non ignaviæ, sed Minervæ nunquam non litasse. Macte Ornatissime Amice! hic virtute, contende semper per angusta ad augusta, per aspera ad astra, sic corona plenariæ victoriæ non dubia sed certissima existet. Adsisat summum Numen cunctis tuis conatibus, illosqve dirigat ad sui gloriam, Ecclesiæ commodum, Parentum gaudium, proprium ornamentum. Id quod animitus vovet

CARL ADAM LEOPOLD,
Schania Svecus Medicin. Stud.

00 A 6321

ULB Halle 3
002 925 397

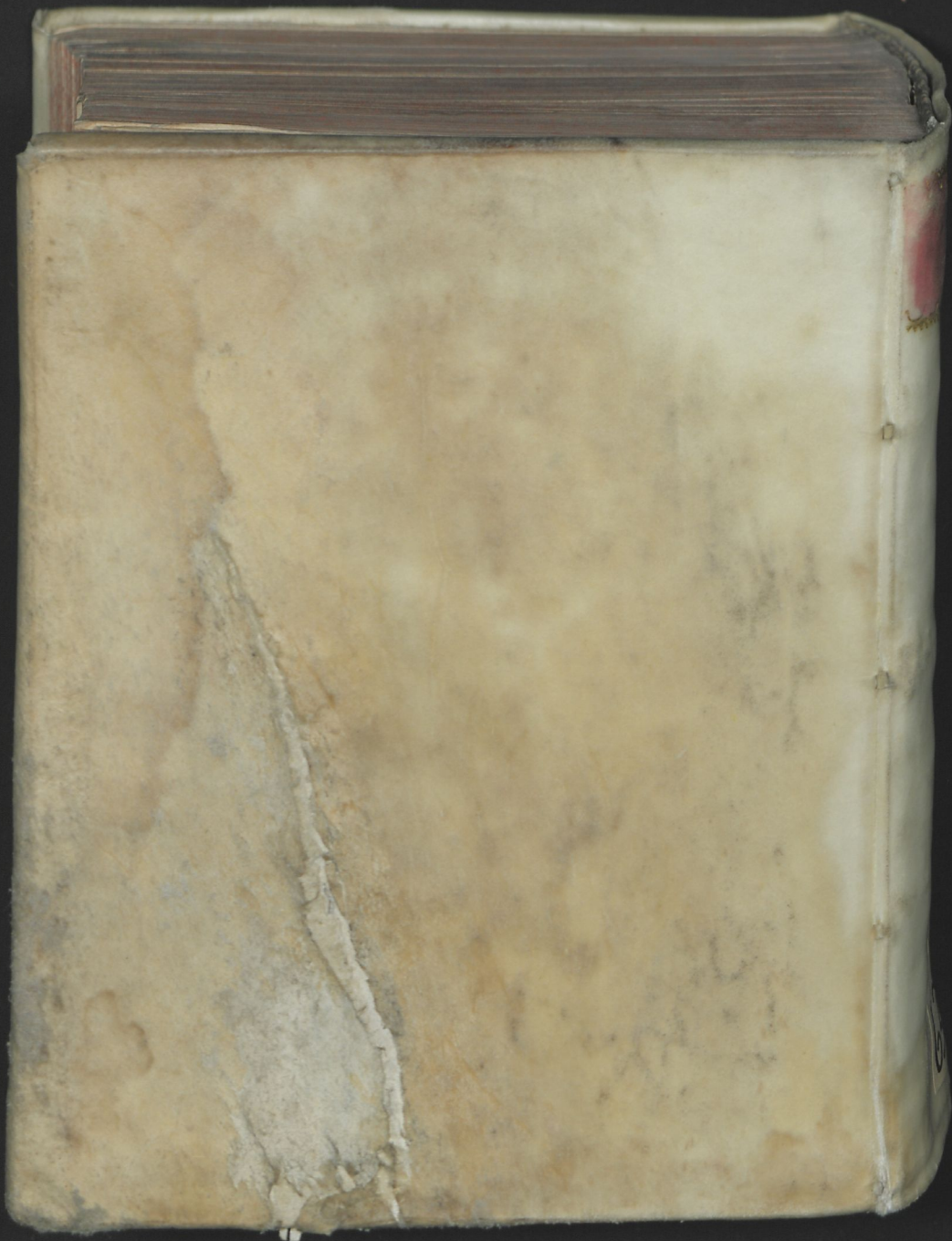

Stb.

Hi. 82

1012

VERITAS
IN
INJUSTITIA
DETENTA,
DISSERTATIONE

Ad Locum Apostoli, Rom. I. vers. 18.
EXCISSA & DILUCIDATA.

Qyam.

DEO BENIGNE ANNUENTE,
CONSENTIENTE R. FACULTATE THEOLOGICA,
PRÆSIDE

JOANNE FECHTIO,

D. & P.P. CONSISTORII SER. DUCIS CONSILI-
ARIO & DISTR. ROSTOCH. SUPERINTEND. FAC.
THEOL. SENIORE,

PRÆCEPTORE SUO FIDELISSIMO & ÆTATEM
VENERANDO,

Æquis differentium judiciis examinandam

proponet.

AD DIEM AUGUSTI MDCCX.

JWARUS HILARII BARFOTH,

SCANIA-SVECUS,
PHILOSOPHIÆ CANDIDATUS.

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI SCHWIEGEROVII, Ampliff. Sen. Typogr.

